

למה כובע? ולמה מטפחת?

צילום | ברוך גיאן

Why A Hat? Why A Kerchief?

Photographs by Baruch Gian

מגבעת שחורה עשויה לבד 1926
תרומת הרב אלעזר כהן
Black felt hat, 1926
Donated by Rabbi Elazar Cohen

בשער: כובעים וכיפות של עדות
אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן על שם יצחק קפלן
Cover: Ethnic Hats and Skullcap
Collection of the Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

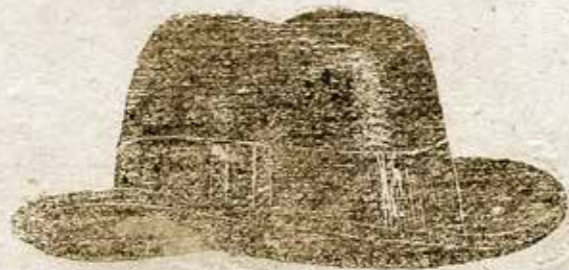
משרד התרבות
והספורט

עיריית ירושלים
אגף תרבות

הקרן לירושלים
THE JERUSALEM FOUNDATION
مؤسسة صهيوني القدس

לכבוד יום טוב

הנני מבשרת להקהל הנכבד כי השגתי כעת

קאפי'ר'ושון חדשים

מכל המינים, ושאר גוונים, לגדולים ולילדים כ"כ

כל מיני כובעים שונים, "קאסקטון" גם

יש אנלי למכירה

זייד'ינע שפי'מצען שארפעס

הסחורה היא מובחרת ובמקח השווה

כן מודיעה אני כי אפשר להשיג ע"י כל מיני

שני-ש'סחורה

ומקוה אני להפיק את רצון הקונים עצה"מ

חנותי במאה שערים על-יד בית המדקחת

בכל הכבוד

"סלוויציג".

היי רבקה גאלצ'אב

מנהלת אמנותית | גליה גביש

אוצרת משנה | אורה פיקל-צברי

מנהל | אלמוג שרב

Artistic Director | Galia Gavish

Assistant Curator | Ora Pikel-Tzabari

Director | Almog Sharav

מוזיאון חצר היישוב הישן ע"ש יצחק קפלן
חברי העמותה | יו"ר עו"ד חגי סיטון, אביבה שר,
גבריאל ג'יניאו, עו"ד גדעון ברמץ, דניאל מימראן,
עו"ד זוהר ג'יניאו, עו"ד משה בן ארי, יוסי קדמן,
יעקב מימרן, וריקה גונן.

The Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

Members of the Board: Chairman – Adv. Hagai Sitton,
Aviva Scher, Adv. Gavriel Gonio, Adv. Gidon Barmatz,
Daniel Maimaran, Adv. Zohar Gonio, Adv. Moshe-Ben Ari,
Yossi Kadman, Yaakov Maimaran, Dr. Rika Gonen

הקטלוג נתרם ע"י קרן הכט

The catalogue was made possible by a donation from
the Hecht Foundation.

עיצוב גרפי | ערן צירמן

צילום | ברוך גיאן

תרגום | בת-שבע פומרנץ

Graphic designer | Eran Zimran

Photography | Baruch Gian

Translation | Batsheva Pomerantz

תודה למשאילים לתערוכה | אביבה שר, הרב ליפשיץ,
פועה שלו-תורן, ד"ר ריקה גונן ותמר טליסמן

Thanks to the following people for their loans to the exhibition:
Aviva Scher, Rabbi Lifshitz, Puah Shalev-Toren, Dr. Rika Gonen
and Tamar Talisman

מוזיאון חצר היישוב הישן ע"ש יצחק קפלן

רח' אור החיים 6, הרובע היהודי, ירושלים 97500,

ת.ד. 1604 ירושלים 91016

טל. 02-6276319 טלפקס. 02-6284636

museumoy@zahav.net.il

The Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

6 Or HaChaim St. Jewish Quarter, Old City, Jerusalem 97500

P.O.Box 1604 Jerusalem 91016

Tel. 02-6276319 Tel/Fax. 02-6284636

museumoy@zahav.net.il

© פברואר 2010

כל הזכויות שמורות למוזיאון חצר היישוב הישן

ע"ש יצחק קפלן

© February 2010

by The Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum.

All rights reserved.

WHY THE HAT? WHY THE KERCHIEF?

Artistic Director | Galia Gavish

From the dawn of history, men and women of all cultures would cover their head. The head covering was a symbol of status, as well as an indicator of social status, nationality, and cultural and ethnic affiliation.

Jews in all lands would wear a head covering according to local custom. At times the king, prince or sultan would order Jews to wear ludicrous or degrading hats in order to emphasize their inferior status and to set them apart from the rest of the population.

Black Hats – The Kapelush

According to one assumption, the origin of black hats with wide brims goes back to the Jews of Spain and Portugal who fled the decrees during the Spanish expulsion of 1492. Another speculation is that from the 16th century onward, the Jews of Amsterdam would dress identically to the local residents. In paintings from the Portuguese Synagogue in Amsterdam, the Jews wear black hats with wide brims. In other paintings of Jews in their homes, they wear white or black skullcaps, and the women are covered with white scarves like the Dutch women.

The community in Amsterdam was one of two established Jewish communities. The second community was the Jewish community of Livorno, Italy.

Communities from the east and west would send Emissaries to raise funds and seek assistance for their communities. The Emissaries would often remain in Amsterdam for a long period of time, sometimes for as long as three years. During their stay, they adopted the local fashions. Upon returning to their communities in Eastern Europe, they continued wearing black hats with wide brims. Community leaders, considered the hats to

be a status symbol and emulated the style of black hats. Over the years the fashion spread, becoming entrenched in most Eastern European communities during the 19th century. Until this very day, the ultra-Orthodox continue wearing these hats. They state: "That which was once, will continue to be."

Contrary to Eastern Europe, when the Emissaries of the Land of Israel returned home, they reverted to the local clothes: a striped robe, and a fez or turban in accordance with the fashion of countries which were ruled by the Ottoman Empire.

The shape of the hat changed over the years according to the dictates of fashion in the countries and cities where Jews resided. A high hat with narrow brims; a flat rounded hat with very wide brims.

Today a variety of hats (kapelushes) represent the number of kollelim [yeshiva academies] that the believers belong to. For example, the kapelush of the Lithuanian stream differs from hats of other communities. It has a flattened round skullcap with a wide brim. The hats belonging to the Lithuanian stream changed over the generations as is evident in the photographs of Rabbi Avraham Aharon Prag, his father-in-law, and Rabbi Moshe Nachum Vallenstein, the head of the Court of Justice of the ultra-Orthodox community in Jerusalem.

The Chassidim are divided according to the courts of the different Admorim [Chassidic spiritual leaders]. The difference between the kollelim is marked by the hat's height, width of the brim, and the side chosen for the ribbon to tie the hat. These cultural fashion codes are usually understood only by members of the community themselves.

Some ultra-Orthodox groups wear a yarmulke (skullcap)

למה כובע ולמה מטפחת

מנהלת אמנותית | גליה גביש

משחר ההיסטוריה בכל התרבויות נהגו גברים וגם נשים לכסות את הראש. כיסוי ראש הווה סמל למעמד, השתייכות חברתית, תרבותית, לאומית ועדתית.

היהודים בכל מדינה ומדינה חבשו כיסוי ראש לפי מנהג המקום. היו תקופות בהן המלך, הנסיך, הסולטאן או החאן גזר על היהודים לחבוש כובעים מגוחכים או משפילים כדי להדגיש את מעמדם הנחות ולהבדילם משאר האוכלוסייה.

מגבעות שחורות – קאפעלוש

אחת הסברות היא שהכובעים השחורים עם השוליים הרחבים, מקורם ביהודי ספרד ופורטוגל שברחו מהגזרות בספרד בזמן הגרוש בשנת 1492. סברה אחרת היא שיהודי אמסטרדם התלבשו מהמאה ה-16 והלאה בלבוש זהה לתושבי המקום. בצוירים מבית הכנסת הפורטוגזי באמסטרדם, היהודים חובשים כובעים שחורים בעלי שוליים רחבים. בצוירים אחרים של יהודים בבתייהם, הם חובשים כיפות לבנות או שחורות והנשים חובשות מצנפות לבנות, כמנהג הנשים ההולנדיות. קהילת אמסטרדם הייתה אחת משתי הקהילות המבוססות ביותר מבין הקהילות היהודיות, הקהילה השנייה הייתה קהילת לבורנו באיטליה.

קהילות שלחו שד"רים לאמסטרדם, ממזרח וממערב לבקש תרומות עזרה לקהילותיהם. לרוב, השד"רים נשאו באמסטרדם תקופה ארוכה. יש עדויות שנשאו אפילו עד שלוש שנים. בזמן שהותם סגלו לעצמם מנהגי לבוש מקומיים. כשחזרו לקהילותיהם במזרח אירופה המשיכו לחבוש את הכובעים השחורים עם השוליים הרחבים. ה"גבירים" וראשי הקהילות ראו בכובעים סמל של מעמד והעתיקו לעצמם את אופנת הכובע השחור.

עם השנים האופנה התפשטה והתקבעה במאה ה-19 ברוב קהילות מזרח אירופה, ואותה ממשיכים החרדים עד היום. לדבריהם: "מה שהיה זה מה שיהיה".

במזרח, בשונה מהנהוג באירופה, כאשר השד"רים שבו לארץ-

ישראל חזרו ללבוש את התלבושת המקומית: חלוק פסים ותרבוש או טורבן, כיאה לאופנה שרווחה ברחבי המדינות תחת שלטון האימפריה העותומאנית.

מבנה הכובע השתנה במשך השנים בהתאם להשפעות האופנה בארצות ובערים בהן גרו היהודים. כובע גבוה עם שוליים צרים, כובע שטוח ומעוגל עם שוליים רחבים מאוד. היום יש מגוון של מגבעות (קאפעלושים) כמספר הכוללים אליהם משתייכים המאמינים. לדוגמה הקאפעלוש של הליטאים נבדל משל העדות האחרות בכיפתו הפחוטה העגולה והשוליים הרחבים. בצילומים של הרב אברהם אהרון פראג וחותנו אב בית-הדין משה נחום ולנשטיין מהעדה החרדית בירושלים, למרות שהשתייכו לעדה הליטאית, המגבעות שלהם השתנו מדור לדור.

חסידיים מתחלקים לפי אדמויות, השוני בין כולל וכולל מתבטא בגובה המגבעת, ברוחב השוליים ובאיזה צד נמצא סרט הקשירה. הקודים התרבותיים האופנתיים האלה מובנים כמעט אך ורק לקהילות עצמם.

ישנן קבוצות חרדיות שחובשים יארמילקא (כיפה) לבנה מתחת לקאפעלוש. קבוצות אחרות מחליפות את הקאפעלוש ביארמילקא שחורה כשנכנסים לתוך הבית.

מגוון הכובעים והמטפחות במסורות כיסוי הראש של האישה הוא כמספר הערים והעיירות בהם גרו היהודים. בקרב הקהילות היהודיות גזרו הגברים גזרות חמורות על הנשים מסיבות דתיות, והעמים השונים בגלל רצונם להשפיל את האישה. ביצירות אמנות בנושאים יהודיים מאירופה ומהאימפריה העותומאנית הן הנשים האשכנזיות והן הספרדיות חובשות כובעים.

כיסוי ראש אצל האשכנזיות

היהודיות באירופה הנוצרית נהגו לחבוש מצנפות. האישה היהודייה הנשואה הייתה מגלחת את שער ראשה. יש כמה סברות על מנהג גילוח הראש אצל הנשים האשכנזיות.

under the kapelush. Others switch the kapelush to a black yarmulke or a white one upon entering their home. The diversity of hats and kerchiefs for head coverings for the women reflects the number of cities and villages where Jews lived. Men in Jewish communities imposed harsh decrees on the women for religious reasons. Various nations also dictated decrees in order to humiliate the woman.

In paintings of Jewish life from Europe and the Ottoman Empire, most of the Ashkenazic and Sephardic women are depicted as wearing hats.

Head Coverings among the Ashkenazic Women

Jewish women in Christian Europe would wear scarves. A married Jewish woman would shave the hair off her head. The theories for this custom among Ashkenazic women:

1. During the pogroms of the Crusaders (11th-12th centuries), men ordered their wives and daughters to shave their hair so they would not be pretty, as a defense against the rioting Crusaders.
2. During the 18th century, Polish princes demanded Jewish women to go out with uncovered hair. In order to circumvent this decree, Jewish women would shave their hair and then cover their head with wigs, kerchiefs or hats.
3. Peter the Great, the Russian Tsar in the 18th century, wanted to modernize his country. Among his publicized edicts was an order for women to dress in the latest style with exposed head and hair. Jewish women shaved their hair in order to avoid revealing it in public.

Anna Lebet writes in her catalogue:

"Over her scalp the woman would wear a tichel or bindel – a bandage-like kerchief. The kerchief of wealthy women

would be embroidered with gold and silver threads with pearls and velvet around the edge.

"Later the fashion of wearing wigs developed. The wig was made from wool and linen. Wealthy women made wigs from women's hair which they purchased from poor women. Women wearing a wig would tie a kerchief over the forehead and over the kerchief a head-scarf. For Sabbath and festivals, the head-scarf was decorated with parts of metal, pearls and embroidery of flowers. When they went to sleep, women wore white cotton head-scarves with embroidery like lace." (Judaica Catalogue, Part 1, Fabrics. The National Museum of Cracow – Anna Lebet Minkovska, curator.)

Merchant women in the marketplace wore a large kerchief which thoroughly covered the neck. They tied the edges of the kerchief under the chin.

A transformation took place during the Emancipation in the 18th century. Initially it started in France, gradually spreading within about a century to all European countries. The transformation was evident in three main areas:

Initially Jews moved to large cities in Europe, like Vienna, Paris, Frankfurt and other cities.

Adherence to the rules of Western society included: Conversing in the local European language instead of Yiddish; Western attire; new types of employment, mainly in the professions (lawyers, journalists, teachers, bankers, artists and others).

In Germany, the Enlightenment Movement was established, and reached also Eastern Europe. Enlightened families adopted stylish clothes and hats. Enlightened women initially stopped shaving their heads and wore fashionable hats. The process of change was slow. Over the years traditional women stopped shaving their head, but continued to cover their hair according to the fashion of that period. (Today the custom of shaving

the hair was not common in Jewish communities. The hair was covered with a kerchief or a wig. The kerchief was made of wool and linen. The wig was made of wool and linen. The kerchief was made of wool and linen. The wig was made of wool and linen.

מתחת לסנטר שעטפה היטב את הצואר. השינוי חל בתקופת האמנציפציה במאה ה־18, בתחילה בצרפת והתפשט בהדרגה ונמשך כמאה שנה לכל ארצות אירופה. השינוי באה לידי ביטוי בשלושה מישורים עיקריים: בתחילה מעבר לערים גדולות – בתוך אירופה, כמו למשל וינה, פריז, פרנקפורט ועוד. שמירה על כללי החברה המערבית – ניהול שיחה בלשון האירופאית המקומית במקום יידיש, לבוש מערבי, תעסוקה במקצועות חדשים, ברובם חופשיים (עורכי־דין, עיתונאים, מורים, בנקאים, אמנים ועוד).

בגרמניה קמה תנועת ההשכלה שהתפשטה גם לארצות מזרח אירופה. המשכילים אימצו את אופנת הלבוש והכובעים. הנשים המשכילות הפסיקו לגלח ראשיהן וחבשו כובעים לפי צו האופנה. תהליך שינוי מנהגים הוא איטי. עם השנים גם נשים מסורתיות הפסיקו לגלח את שער ראשן אבל המשיכו לכסות את ראשן לפי האופנה, באותו זמן. (מנהג גילוח השער קיים רק אצל חסידים קיצוניים ממוצא הונגריה ודרום מזרח פולין). בערים חבשו בעיקר כובעים ובכפרים ובעיירות קטנות מטפחות בימות החול וכובעים לחגים ושבתות.

כיסוי ראש באימפריה העות'מנית

רואים בציורים ובצילומים, עדויות לכך: הנשים נראות חובשות כובעי "טוקאדו" (כיפה קטנה ומסביבה גליל קרטון מצופה בד יקר) את שערן אספו במטפחת מתחת לכובע. ברחוב הן נדרשו לעטוף את עצמן במטפחת מעל הכובע. לעיתים הן נדרשו לחבוש כובעים גבוהים מאוד בתוספת המטפחת הראש הפך לענק.

בבית הנשים עטפו את ראשן במטפחת פרחונית "יאיזמה" (yazma) אותה עיטרו בעצמן בעבודת מחט "אוייה" (oya). בקהילות הספרדיות האיטור על חשיפת השער חלה אך ורק ברשות הרבים. לכן הנשים היהודיות הספרדיות והמזרחיות לא גזרו את שערן. היו קהילות בהן הנשים חשפו חלק מהשערות בבית, הן הסתירו את כל הראש פרט לפנינים ברחוב, אישה שלא הסתירה את ראשה נחשבה למופקרת. היו הבדלים בדרכי חבישת הכובע וההתעטפות במטפחת בין

1. בזמן פרעות מסעי הצלב (מאות 11-12), הגברים גזרו על הנשים לגלח את שערן שלא תהינה יפות כהגנה בפני הפורעים של מסעי הצלב.

2. במאה ה־18 הנסיכים הפולניים דרשו מהנשים היהודיות ללכת בשער מפוזר. כדי לעקוף את הגזרה הנשים היהודיות גלחו את שערותיהן וכיסו את ראשן בפאות, מטפחות או כובעים.

3. פיוטר הגדול הצאר של רוסיה במאה ה־18 רצה להפוך את ארצו למדינה מודרנית בין הצווים שפרסם הייתה פקודה שהנשים תלבשנה לבוש מודרני והראש והשערות יהיו גלויים. היהודיות גלחו את שערותיהן כדי לא לגלות את שער ראשן ברבים.

אנה לבל כותבת בקטלוג שלה: "על הקרקפת לבשה האישה שטרן טיחיל או שטרן בינדל – מטפחת חבישה. אצל הנשים העשירות המטפחת הייתה רקומה בחוטי זהב וכסף עם פנינים ובקצה סרט קטיפה.

לאחר מכן התפתחה האופנה לחבוש פאה. את הפאה עשו מצמר ופשתן, נשים עשירות עשו את הפאה משער נשים שקנו. הנשים שחבשו פאה קשרו את המטפחת מעליה על המצח ומעל המטפחת מצנפת. לשבתות ולחגים המצנפת הייתה מעוטרת

בחלקי מתכות, פנינים ורקמות פרחים. לשינה הנשים חבשו מצנפות מכותנה לבנה עם אימרה רקומה בדוגמת תחרה". (קטלוג יודאיקה חלק 1 – אריגים, המוזיאון הלאומי קראקוב אוצרת – אנה לבל מינקובסקה).

כובע של גבירה יהודיה מקראקוב קטלוג יודאיקה חלק 1 – אריגים, המוזיאון הלאומי קראקוב אוצרת – אנה לבל מינקובסקה

A hat of Jewish rich woman from Krakaw Judaica Catalogue, Part 1, Fabrics. The National Museum of Cracow – Anna Lebet Minkovska, curator

hair exists only in extreme Chassidic courts originating in Hungary and East Poland.) In the cities, women wore mainly hats, while in the villages and small towns kerchiefs were worn for everyday use, and hats were worn on festivals and the Sabbath.

Head Covering during the Ottoman Empire

A testimony to this period can be seen in paintings and photographs from the era. Women are depicted wearing Tokado hats (a small skullcap with a carton cylinder covered with expensive cloth). They gathered their hair in a kerchief under the hat. On the street, they were required to wrap themselves with a kerchief over the hat. Sometimes they were required to wear very high hats with an additional kerchief that made the head seem very large.

At home, women would wrap their head with a floral kerchief, a Mantilla, which they would decorate with needlepoint called Oya. In Sephardic communities, the prohibition to reveal a woman's hair was only in the public domain. Therefore Jewish Sephardic and Oriental women did not cut their hair. In some communities women exposed some of their hair at home. When they left home they would hide all of the head except the face. A woman who would not hide her head was considered a loose woman.

Differences were found in Turkey, Greece or Yugoslavia in how a hat was worn or a kerchief was tied. Sometimes there were differences among cities. There were endless variations.

In many communities, the woman tied two kerchiefs around her head: one around the forehead and the other above it and around the entire head with the knot tied on the neck. (from the catalogue Sephardic Jews in the Ottoman Empire, The Israel Museum).

In the Syrian, Iraqi, Kurdish and Persian communities,

women would cover their hair with kerchiefs. For example, in Kurdistan they created a turban which was similar to the men's turbans with some hairs revealed.

Head Covering in Jerusalem

Very little is known about head coverings during the Ottoman period. Some paintings depict Jewish men wearing a fez or turban, and show women covering their head with kerchiefs like a turban.

At the onset of the 19th century, immigration to the Land of Israel began from Eastern Europe and Germany, as well as from the Balkan countries. In the mid-19th century, immigrants came from North Africa and Arab countries. The majority of Jews were of Sephardic origin, with each Oriental community becoming integrated and adopting their customs including clothes. Due to a debt of Rebbe Yehuda Chassid, Ashkenazic Jews did not live in Jerusalem for about 100 years. Disciples of Rabbi Eliyahu of Vilna (known as the HaGra) who arrived in Jerusalem in 1812 changed their garments to Sephardic ones including a turban on the head. Only in 1856, after the Crimean agreement was signed between the five great powers and Turkey, Ashkenazic Jews came under the protection of the great powers, so they were able to replace their turbans with hats according to their European tradition.

Women also changed their clothes according to local tradition. Hats were replaced by kerchiefs in Sephardic style. In Jerusalem, the term Mantilla referred to an elongated kerchief that was placed on the head and draped over the chest. Black Mantillas were customarily worn by Sephardic women outside; at home they would wear any color they liked. Photographs show ultra-Orthodox Ashkenazic women wearing black Yazmas until the War of Independence.

חנה דיסקין 1862-1949

היא נולדה בעיר העתיקה של ירושלים חובשת טיכל (מטפחת קטנה ומהודקת לראש) ומעליה מטפחת ארוכה. נישאה לאומן שמחה שלמה דיסקין שנודע בכינויו יאניבר. דיברה יידיש וערבית שוטפת ומעט עברית. באדיבות: הנכד יוש גפני והנינה ריקה גונן.

Chana Diskin, 1862-1949

She was born in the Old City of Jerusalem. She wore a tichel (a small kerchief tied tightly to the head) and over it a long kerchief. She married Simcha Shlomo Diskin, an artist, known as Yaniver. She spoke Yiddish and Arabic fluently, and some Hebrew.

Courtesy of her grandson: Yosh Gafni and great-granddaughter Rika Gonen

תורכיה ליוון או יוגוסלביה. לפעמים ההבדל היה גם בין עיר לעיר. המגוון היה גדול מאוד.

בקהילות רבות האישה קשרה את ראשה בשתי מטפחות: האחת מסביב למצח והשנייה מעליה על כל הראש, כך שהקשירה מופיעה על העורף.

(מתוך קטלוג יהודי ספרד באימפריה העותומנית - מוזיאון ישראל).

בקהילות סוריה, עירק, כורדיסטן ופרס הנשים עטפו את ראשן במטפחות. בכורדיסטן לדוגמה, הן יצרו טורבן בדומה לגברים כשחלק מהשערות גלוי.

כיסוי ראש בירושלים

ידוע לנו מעט מאוד על כיסויי הראש בתקופה העותומאנית. ישנם מספר ציורים בהם היהודים חובשים תרבוש או טורבן והנשים כיסו את ראשן במטפחות בצורת טורבן. בראשית המאה ה-19 החלה עליה ממזרח אירופה, גרמניה ומכל ארצות הבלקן, ובאמצע המאה, מצפון אפריקה ומארצות ערב. הרוב באותה תקופה היה ספרדי וכל עדה מזרחית אחרת הסתפחה אליהם ואימצה את מנהגיהם כולל הלבוש. היהודים האשכנזים בגלל חוב של רבי יהודה החסיד לא גרו בירושלים במשך כ-100 שנה. תלמידי הגר"א שהגיעו לירושלים בשנת 1812 החליפו את תלבושתם לתלבושת ספרדית כולל הטרורבן על הראש. רק אחרי הסכם קרים בשנת 1856, בין המעצמות הגדולות ותורכיה כשהיהודים קבלו חסויות מהמעצמות, יכלו להחליף את הטרורבנים בכובעים לפי מסורותיהם באירופה. הנשים גם הן החליפו את בגדיהן לפי המסורת המקומית. הכובעים נעלמו ואת מקומם תפסו המטפחות בנוסח ספרד. בירושלים השם "יאזמה" ניתן למטפחת מאורכת שמונחת על הראש ומשתלשלת לאורך בית החזה. יאזמות שחורות נהגו ללבוש נשים ספרדיות. בצילומים של נשים אשכנזיות חרדיות רואים אותן לובשות יאזמות שחורות עד תקופת מלחמת השחרור.

העת החדשה

החלוצים בתחילת המאה ה-20 רצו להפנות עורף למסורות של אבותיהם כשמל אימצו לעצמם את כובע הטמבל. הנשים

Twilight of the 19th Century

Pioneers at the beginning of the 20th century turned away from the traditions of their elders. As a symbol they started to wear the Tembel hat (a round brimless hat). Women wrapped their head with small kerchiefs to keep their hair in place only during work. In the Hashomer organization, the male guards (notrim) would wrap their heads with kafiyas like the Arabs as a "symbol of integrating in the local region."

The fighters of the Palmach and Haganah would wear knitted hats in the winter.

During the British Mandate

In 1917, the British conquered the Land of Israel and thus the British Mandate period began. European culture made its mark on all aspects of life. European men would wear felt hats with brims and two indents. Wearing hats in the Land of Israel changed in the 1920s with the immigrations of urban Jews from Central and Eastern Europe. Those that wore hats were considered the elite of society. Most of these immigrants were professionals: physicians, lawyers, architects and clerks wore hats.

Colors of hats were determined by their purpose: White for weddings and special events; black for funerals; shades of gray or dark blue for every day. It was customary to slightly tip the hat when greeting another person in the street. Senior officials wore hats with black cylinders at ceremonies and important events. These groups looked down at the ultra-Orthodox. Immigrants mainly from Germany and Austria would call these ultra-Orthodox "Aust Jude" – Jews of the East (Europe). Their hat styles set them apart from the groups of the Old Yishuv.

The women wore hats according to the latest fashions from their countries of origin. A woman of repute would not go outside without wearing a hat. Among

the immigrants were hat makers (men and women), a highly respected profession. They had catalogues of hats from abroad and they would create custom-made hats. Films produced in Israel also influenced the fashions. In the 1930s and 1940s, films depicted elegant women gathering their hair in mesh. Women with long hair tied it and covered it with a mesh. Traditional women also did this, with the mesh replacing the hat or kerchief.

Groups of men and women who were religious but not ultra-Orthodox, like Bnei Akiva or HaPoel Hamizrachi, adopted this style. The men would wear a gray felt hat and the women would wear hats and meshes.

Craftsmen would wear mainly berets. Students, artists, authors and poets wore caps with visors ("kasket").

The Hat at the Beginning of the State of Israel

After the establishment of the State of Israel, there was a decrease in the amount of people wearing hats. Secular people preferred to go around bareheaded, to differentiate themselves from the religious and to emphasize their secular outlook.

After the Six Day War a new sector started to wear the knitted skullcap – members of Bnei Akiva and the settlers.

A most interesting process took place regarding the hats of men affiliated with the Shas movement (representing North African Jews). After the immigration of Moroccan Jews, many of them studied in Lithuanian yeshivas. When Shas was established, they started to wear black European-style suits and high black hats with wide brims instead of the Moroccan fez. The black Lithuanian hats probably originated with the Portuguese (Sephardic) community in Amsterdam.

Presented alongside the hats, kerchiefs and historical pictures, are photographs of Baruch Gian, a photographer who photographed a series about hats and kerchiefs this year.

הכובע במדינת ישראל

אחרי קום המדינה אופנת חבישת הכובע דעכה, החילוניים העדיפו ללכת גלוי ראש, להבדיל מהדתיים ולהדגיש את השקפת עולמם החילונית.

אחרי מלחמת ששת הימים הופיע מעמד חדש שאימץ לעצמו את הכיפה הסרוגה – בני עקיבא והמתנחלים.

תהליך מעניין ביותר הם הכובעים של ש"ס. אחרי העלייה של יהודי מרוקו חלק גדול מהן למדו בשיבות הליטאיות. אחרי הקמת ש"ס הם אימצו לעצמם את החליפות השחורות האירופיות וכובעים שחורים גבוהים ורחבי שוליים במקום התרבוש המרוקאי. מקור המגבעות השחורות הליטאיות נראה בקהילה הפורטוגזית (ספרדית) באמסטרדם.

בצד הכובעים, המטפחות והצילומים ההיסטוריים, מוצגים צילומים של הצלם ברוך גיאן שצילם השנה סידרה של כובעים ומטפחות.

גנרל סטורס חובש קסדה טרופית בבית הכנסת "החורבה", 3.6.1920
צלם: אברהם אלטשולר
באדיבות אהרון לירון

General Stores wears a tropical helmet in the Hurva Synagogue, June 3, 1920
Photographer: Avraham Altshuler
Courtesy of Aharon Liron

עטפו את ראשן במטפחות קטנות לאיסוף השער אך ורק בזמן העבודה. באגודת השומר הנוטרים עטפו את ראשיהם בכפיית כמנהג הערבים "סמל להשתלבות במרחב המקומי".

תקופת המנדט הבריטי

בשנת 1917 הבריטים כבשו את ארץ-ישראל והתחיל עידן המנדט. השפעת התרבות האירופית הורגשה בכל תחומי החיים. הגברים באירופה חבשו מגבעות לבד עם שוליים ושתי גומחות מלפנים. מנהגי חבישת המגבעות בארץ השתנו בשנות העשרים עם העלויות העירוניות ממרכז אירופה ומזרחה וחובשיהם נחשבו לעילית החברה. רוב בעלי המקצועות החופשיים רופאים, עורכי-דין, אדריכלים ופקידים חבשו מגבעות. הצבע נקבע לפי המטרה עבורה חבשו אותן: לבן לחתונות לאירועים מיוחדים, שחור ללוויות, גווני אפור או כחול כהה ליום יום. מנהג היה שבזמן פגישה ברחוב ברכת השלום לוותה בהרמה קלה של הכובע. בעלי תפקידים רמי מעלה חבשו בטקסים ואירועים חשובים צילינדרים שחורים. קבוצות אלה הסתכלו על הקבוצות החרדיות כנחותות, בעיקר יוצאי גרמניה ואוסטריה הם קראו לחרדים "אויסט יודה" יהודי המזרח (אירופה). צורת הכובע שלהם הייתה אחת הדרכים להבדיל את עצמם מהקבוצות של הישוב הישן. הנשים חבשו כובעים לפי צו האופנה שהביאו מארצותיהן, אישה מכובדת לא יצאה לרחוב בלי כובע. בין העולים היו גם כובענים וכובעניות, מקצוע שהיה נחשב למכובד ביותר. ברשותן היו קטלוגים של כובעים מחו"ל והן יצרו כובעים ע"פ הזמנה. השפעה נוספת הייתה מהסרטים שהגיעו לארץ. בשנות השלושים והארבעים ראו בסרטים שהנשים האלגנטיות אספו את שערותיהן ברשת. נשים עם שער ארוך קשרו את השערות ועטפו ברשת. לנשים המסורתיות הייתה עבורן הרשת תחליף לכובע או למטפחת.

קבוצות דתיות לא חרדיות, כ"בני-עקיבא" או ה"פועל-המזרחי", אימצו לעצמן את האופנה הזאת וחבשו כובע לבד אפור והנשים כובעים ורשתות.

בעלי המלאכה חבשו בעיקר ברט. סטודנטים, אמנים, סופרים ומשוררים חבשו בעיקר כובע קסקט (כובע עם מצחייה).

THE DEVELOPMENT OF THE CUSTOM OF HEAD COVERING AMONG WOMEN AND MEN IN JEWISH COMMUNITIES

Assistant Curator | Ora Pikel-Tzabari

When looking at pictures of traditional Jews in the 19th century and the early 20th century, the head covering seems like an inseparable part of the traditional Jewish garb. In this article, I examine the source of covering the head of both women and men, the development of the custom and its appearance on the heads of Jewish women and men in Jerusalem towards the conclusion of the Ottoman period.

Source of Head Covering for Women:

Biblical texts do not mention head covering for women. The priest would uncover the hair of the *sotah* – the wayward wife (Numbers 5:18). The Sages learn from this that a woman's hair was covered or gathered together neatly (Tractate Ketubot, 72a).

From Biblical times there have been no archaeological finds which indicate that women covered their hair. Remains of hairnets (meshes) mentioned in the Mishna were found in Masada and the cave of the scrolls dating back to Second Temple times and the Bar Kokhba Revolt (1-2 century C.E.). On some of the hair meshes, remnants of hair were found. Of interest was the shade of the mesh and hair: Fair hair was found on the fair mesh, and dark hair was found on a mesh made of dark wool.

Hairnets were in use in the country during the Hellenistic period for both Jewish and non-Jewish women. In the Zodiac mosaic at the Beit Alpha synagogue, a hairnet ties back a woman's hair (6th century).

The Mishna notes three different hairnets worn according to the woman's age and occupation. Hairnets were worn from childhood until old-age.

Talmudic sources indicate that the hairnet was part of the standard dress of the Jewish woman during the Roman period. A woman going out to the marketplace with her hair uncovered would be liable for divorce and would stand to lose the financial rights to which she is entitled from the Ketuba [marriage contract].

The Mishna in Ketubot 7:a states: "And these women go without a Ketuba: A woman who transgress Mosaic law or Jewish custom.... And what is Jewish custom? She goes out with her head uncovered, spins [thread] in the marketplace and speaks with every man."

According to Dafna Schlesinger (1), the woman would gather her hair in a hairnet (similar to a mesh woven from wool), or in a woolen or linen scarf cascading down her shoulders and back and covering the hair.

Dr. Noam Seri (2) believes that halachic [Jewish law] standardization regarding women's hair started during the Middle Ages. Initially, the norm was probably for women to cover their hair in the public domain (like the marketplace). Slowly an increasingly stricter approach took hold and women started to cover their head also in the private domain.

In the well-known story of Kimhit (mother of High Priest Rabbi Ishmael), she merited to have seven sons who all served as High Priests in the Temple. She attributed this to her covering her hair also in the private domain (Babylonian Talmud, Tractate Yoma 47a).

Initially a stringency of individual women, covering the head in the private domain slowly was perceived as the norm. According to Dr. Seri the widespread accepted custom became sanctified through the generations.

התפתחות מנהג כיסוי הראש לנשים ולגברים בקהילות ישראל:

אוצרת משנה | אורה פיקל-צבארי

כאשר מביטים בתמונות של יהודים מסורתיים מהמאה ה-19 וראשית המאה ה-20 נדמה כיסוי הראש בעינינו כחלק בלתי נפרד מהלבוש היהודי המסורתי.

במאמר זה אנסה לבדוק את מקור כיסוי הראש לנשים ולגברים, את התפתחות המנהג ואת יצוגו על ראשי נשים וגברים יהודיים בירושלים בשלהי התקופה העותמנית.

מקור כיסוי הראש לנשים:

בטקסטים המקראיים אין אזכור לכיסוי ראש לנשים. מהעובדה שהכהן פרע את שיער האישה הסוטה (במדבר, ה, 18) הסיקו חז"ל (מסכת כתובות, עב, א) ששיער האישה היה מכוסה או אסוף.

עד כה לא נמצאו בארץ ממצאים ארכיאולוגיים מתקופת המקרא המעידים על כיסויי ראש לנשים.

מימי בית שני ומתקופת מרד בר כוכבא (מאות 1-2 לספירה), נמצאו, במצדה ובמערות האגרות, שרידי סבכות שיער (רשתות) המוזכרות במשנה.

על מקצת הרשתות לשיער התגלו שרידי שערות. המעניין הוא שנמצאה התאמה בין הרשת הבהירה לגוון שיער בהיר ובין הרשת העשויה מצמר כהה לשיער כהה.

שימוש בסבכות שיער ידוע בארץ מהתקופה ההלניסטית הן לנשים יהודיות והן לנשים נוכריות.

בפסיפס גלגל המזלות מבית הכנסת בבית אלפא ניתן לראות את הסבכה אוגדת את שיער האישה. (מאה 6).

המשנה מציינת שלוש סבכות שונות שתאמו את גיל האישה ועיסוקה. הסבכות נחבשו מילדות ועד זקנה.

מהמקורות התלמודיים ניתן ללמוד שהסבכה הייתה חלק מהלבוש הסטנדרטי של האישה היהודייה בתקופה הרומית.

יצאת אישה לשוק בשיער פרוע עלול היה לשמש כעילה לגירושין ולאובדן הזכויות הכלכליות הנובעות מהכתובה.

משנה, כתובות, ז,ו: "ואלו יוצאות שלא בכתובה: העוברת

על דת משה ויהודית... ואיזו היא דת יהודית? יוצאה וראשה פרוע, וטווה בשוק, ומדברת עם כל אדם".

דפנה שלזינגר¹ מעריכה שהאישה נהגה לאסוף את שיערה בסבכת שיער (מעין רשת קלועה מצמר) או בצעיף העשוי צמר או פשתן שכיסה את השיער והשתלשל אל כתפיה וגבה.

ד"ר נועם סרי², סבור שהחל מימי הביניים חלה סטנדרטיזציה הלכתית לגבי שיער האישה.

בתחילה הייתה כנראה נורמה של כיסוי שיער האישה ברשות הרבים (בשוק לדוגמא). אט אט החלה תופעה של החמרה, ונשים החלו לכסות את ראשן אף ברשות היחיד.

ידוע הסיפור על הקמחית, אמו של רבי ישמעאל כהן גדול, שזכתה לשבעה בנים ששימשו ככוהנים גדולים בבית המקדש. היא תלתה זאת בכך שכיסתה את שיערה אף ברשות היחיד.

(תלמוד בבלי, מסכת יומא, מ"ז, א).

תופעה זו שהחלה כהחמרה של יחידות נתפסה אט אט כנורמה. לדעת ד"ר סרי, המנהג המקובל והרווח התקדש במרוצת הדורות.

הרמב"ם (מאה 12), מחייב את האישה היוצאת לרשות הרבים בשלושה כיסויי ראש: כיפה, מטפחת ורדיד.

הוא מתיר לה ברשות היחיד לשהות בכיסוי ראש מינימלי.

ספר הזוהר (מאה 13 ככל הנראה) חיזק את הארוטיזציה של שיער האישה ("שיער באשה ערוזה") וטען אותה בדמוניזציה מיסטית בעלת פוטנציאל פגיעה בסביבה המשפחתית ובעולמות העליונים.

בימי הביניים באירופה ייחסו את כיסוי שיער האישה לחטא הקדמוני של חווה. השיער מסמל את הכוח והאנרגיה המינית של הגוף ולכן הסביבה נאבקה לרסן זאת.

יתכן וניתן לראות כאן את ההבדל בין כיסוי השיער במזרח

Maimonides (12th century) obligates the woman going out to the public domain to wear three head coverings: a skullcap, a kerchief and a shawl. In the private domain, he permits her to have a minimal head covering.

The Book of Zohar (probably the 13th century) reinforces the notion of the eroticism of a woman's hair ("a woman's hair is indecent"). A woman's hair was mystically demonized, up to the point that it can potentially harm the family circle and upper worlds.

In Europe during the Middle Ages, the covering of a woman's hair was attributed to the original sin of Eve. Hair symbolizes the body's power and libido and thus society struggles to suppress it.

Perhaps this underlies the difference between covering hair in the East where it was an expression of modesty, and covering hair in the West where it was seen as an attempt to overcome sin.

Covering the head indicated the woman's family status. Halachic literature presents discussions about the obligation for unmarried women, divorcees and widows to wear head coverings. Among Yemenite Jews and in some Oriental countries – even unmarried girls covered their hair. Covering the head indicated the woman's status and her being part of religious society, and furthermore – a member of a specific group with its own unique elements.

Head Coverings for Women in Jerusalem at the End of the Ottoman Period

Jerusalem at the end of the Ottoman period (19th century – early 20th century) was a mosaic of Jewish communities and streams arriving in the city. In a period of flux, the Old Yishuv was diverse and consisted of various streams. On the one hand, were those who sought progress and modernity. On the other hand, the zealots viewed Jerusalem as a haven from the obstacles of modernity. Ashkenazic and Sephardic Jews and other communities were influenced

by each other, as well as by their countries of origin.

The attire of the Jewish woman in Jerusalem is described by travelers to the city (in writings, paintings and later on in photographs). The modest clothing enveloped her body from head to toe.

The woman's modest garb was probably influenced from the clothing worn by the Moslem woman. It was mentioned in the Regulations of Jerusalem which were unique to the city. First printed in 1842, these regulations presented various regulations including some codified by the Sages over the generations.

These regulations established Jerusalem's image as a holy city. Although intended for various communities, they were not implemented in a uniform way.

Regulation for a woman's dress code: (The source is probably from the 18th century.)

"We unequivocally agreed that no Daughter of Israel and even the elderly women shall venture to the marketplace without a cover for their garments [called a lizar]."

We learn from sources that Jewish women who arrived from Europe during the 19th century exchanged their European clothes for simple and modest Jerusalem garb: wooden clogs, a scarf, a sheet wrapped around the body in the public domain, etc.

An important item of the woman's attire is the head covering which involves various customs.

In some Ottoman Empire countries, the majority of the women covered their hair completely.

The identifying mark of elderly Ashkenazic women, immigrants to the Land of Israel, were two kerchiefs tied together (knup) to secure them on the head.

Following the chuppah [wedding ceremony], young Ashkenazic women would cover their head with two kerchiefs: a white kerchief and over it a colorful kerchief made of wool or silk.

מאירופה במרוצת המאה היי"ט החליפו את בגדיהן האירופאים בלבוש הירושלמי הפשוט והצנוע: קבקי עץ, צעיף, סדין העוטף את הגוף ברשות הרבים, וכ"ו.

כיסוי הראש היה פריט חשוב בלבוש האישה, וניתן לראות מנהגים שונים לגביו. בחלק מארצות המזרח נהגו מרבית הנשים לכסות את שערן באופן מוחלט.

סימן הכר לנשים אשכנזיות שעלו לארץ בהיותן באות בימים הוא שתי מטפחות הקשורות בקשר ("קנופ") כדי להדק את האחיזה בראש האישה. נערות צעירות אשכנזיות לאחר החופה, כיסו את ראשן בשתי מטפחות: מטפחת לבנה, ועליה מטפחת צבעונית מצמר או ממשי.

נשים ספרדיות כיסו את ראשן בכיפה צבעונית עם גדילים, טורבן או בכיפה מקושטת במטבעות על המצח.

נשים מבוגרות חבשו מצנפת שחורה קטנה, ונשות הרבנים עטו על ראשן צעיף שחור ארוך ממשי עטור פרחים.

נשות הקהילות היהודיות באימפריה העותמנית גילו את צמותיהן מתחת לצעיפן.

לעומת זאת – אצל הקנאים שמקורם בגאליציה והונגריה נהגו לגלח את שיער האישה.

הרב יובל שרלי טוען שמקור הגילוח הוא כנראה החשש בנושא חציצה בטבילה.

"לאמור: כדי למנוע חשש של קשרים בשערות בשעת הטבילה במקווה, הנוח ביותר הוא לפסוק שכלל לא תהיינה שערות".

נשים אשכנזיות נהגו לגלח את שערן למחרת החופה ולקיים טקס מיוחד: "שלייער וועטשערע" (סעודת הצעיף והמספריים).

לדעת **פרופ' מרגלית שילה**,⁴ "ככל שגבר חשש הרבנים הקנאים מפני חידושי הזמן כן גברה קנאותם וגילוח הראש היה הסמל על דגלם של שומרי החומות".

הקנאים לא בחלו באמצעים כדי לכפות את דעתם. נשים שסירבו לגלח את שערן אוימו בשלילת כספי החלוקה.

פרופ' שילה מביאה כדוגמה את הרב זוננפלד, רבו של הישוב הישן הירושלמי, שאסר על אב להוליך את בתו המאומצת לחופה היות וסירבה לגלח את שערותיה.

שנבע מתוך צניעות, לכיסוי הראש במערב שיצא מנקודת מבט של התגברות על חטא.

כיסוי הראש העיד על מצבה המשפחתית של האישה. בספרות ההלכתית התקיימו דיונים אודות חיוב כיסוי ראש לרווקות, גרושות ואלמנות. בקרב יהודי תימן ובחלק מארצות המזרח – אף ילדות רווקות כיסו את שערן.

כיסוי הראש העיד על מעמדה של האישה והשתייכותה לחברה הדתית ולקבוצה מסויימת בתוכה, שלה מאפיינים דתיים יחודיים.

כיסוי ראש לנשים בירושלים בשלהי התקופה העותמנית: ירושלים של סוף התקופה העותמנית (מאה 19 וראשית המאה ה-20) היא פסיפס של עדות וזרמים המגיעים לירושלים.

בעידן של תמורות – הישוב הישן אינו מקשה אחת: קיימים זרמים שונים. מחדשואפי הקדמה והמודרניות ומאידך – הקנאים הרואים בירושלים מקלט מפגעי המודרניות. אשכנזים, ספרדים ועדות נוספות מושפעות זו מזו, ומאוצות המוצא שלהם.

לבוש האישה היהודייה הירושלמית העולה מתיאורי נוסעים, (בכתובים, בציורים ומאוחר יותר בצילומים) הוא לבוש צנוע העוטף את הגוף מכף רגל עד ראש.

לבוש האישה הצנוע, שהושפע כנראה מלבוש האישה המוסלמית, אוזכר ב"תקנות ירושלים" הייחודיות לעיר. בתקנות אלו, שהובאו לראשונה לדפוס בשנת 1842, נעשה שימוש בתקנות שונות שתיקנו חכמים במרוצת הדורות.

תקנות אלו אשר עיצבו לירושלים תדמית של עיר קדושה, נועדו לבני העדות השונות, אך לא יושמו באופן אחיד.

תקנת לבוש האישה: (המקור כנראה מהמאה ה-18).
"הסכמנו בכל תוקף ברוב בניין וברוב מניין ובהסכמה עלינו ששום בת ישראל ואפילו הזקנות לא תוכלנה ללכת בשוק בלתי מכסה על מלבושיהן (הנקרא ליזא"ר)."

ממקורות בני התקופה ידוע על נשים יהודיות שהגיעו

גילוח השיער נתפס כאחד מסמלי העדה האשכנזית הקנאית בירושלים, אשר שמירת צביונה היה ערך עליון, שעל מזבחו ראוי להקריב גם שלום בית.

יחס לפאה:

רוב הפוסקים יוצאים חוצץ כנגד הפאה. הרבי מלובביץ המליץ על פאה בטענה שהיא מכסה טוב יותר את השיער. הוא אף דאג לקרן מיוחדת לקניית פאות לנשים כדי לעודד אותן לחבוש פאה.

הקנאים הירושלמים יצאו באופן נחרץ כנגד הפאה. ידוע הסיפור על ציפה פיינס שהלכה לבית הכנסת עם פאה בשבת. אישה אחת הגדילה לעשות וירקה עליה, גידפה אותה וקראה לה "משומדת".

את התנגדות הקנאים לפאות ניתן להבין על רקע היותם חברה במגנה, הרואה בירושלים מקלט מפני פגעי הזמן והמודרניות. חששם היה שכל שינוי במנהגי הלבוש (וכיסוי הראש בכלל), ישפיע באורח מטאפיסי על גורל העם כולו, ולכן התירו לעצמם להלחם מלחמת חורמה במטמאי הארץ. נשים שהתהלכו בלבוש מודרני יותר הותקפו ע"י הקנאים.

כרוז משנת 1920 מבטא את הלך הרוח הקנאי:

"בנות ישראל ישוטטו בחוצות פרועות ראש, הזרועות מגולות ונטויות גרון...ודבר זה הביא מבול לעולם, וידוע כמה גדול עונש מחטיאי רבים ומאריכים את הגלות...וגם עתה בידיכן לקרב את הגאולה ע"י שתשפרו מעשיכן ותשנו מלבושיכן למלבושי ישראל".

כיסוי ראש לגברים:

התפתחות המנהג בקהילות ישראל השונות:

מנהג כיסוי הראש החל כהידור של יחידים, הפך למאפיין מעמד החכמים ולזמן התפילה ומאוחר יותר הפך לסטנדרט המאפיין את היהודי המסורתי.

במקרא אין אזכור לחובת כיסוי הראש לגברים, להוציא הכהנים המשמשים בקודש. בבגדי הכהונה נכללים מגבעת לכהן הדיוט ומצנפת לכהן גדול (שמות, כ"ח, ה).

בספרות חז"ל אין אזכור של חובת כיסוי הראש. חלק מאמוראי

ארץ ישראל אף סברו שאין חובה בכיסוי הראש בעת קריאת שמע (ויקרא רבה, כ"ז, ו).

בגמרא (מסכת שבת, קנ"ו), מוזכרת אמו של רב נחמן בר יצחק שבכדי לחנוך ליראת שמיים יעצה לו לחבוש כיסוי ראש כדי שתהא עליו "אימתא דשמיא".

בבבל התפתח מנהג כיסוי הראש בתקופת התלמוד ככבוד לשכינה ולחכמים. מאוחר יותר, כנראה בהשפעת התרבות הסובבת, החל מנהג כיסוי הראש בעת התפילה להתפשט לקהילות אחרות.

הרמב"ם (מאה 12) פסק שאין להתפלל ללא כיסוי ראש (הלכות תפילה, ה, ה) והחמיר לגבי חיוב כיסוי הראש לתלמידי חכמים לאורך היום כולו. (הלכות דעות, ה, ו).

רבי אברהם בן נתן הירחי (1155-1215) שחי בצרפת, ובנדודיו הגיע לספרד, העיד על כיסוי ראש לאורך היום כולו כמנהג כל אנשי ספרד. לעומתו, בן זמנו רבי אשר בן רבי שאול מלונל מתאר מציאות שונה שבה לא כל היהודים מכסים את ראשם. יתכן ובאירופה הנוצרית בה לא היה נהוג לכסות את הראש אף היהודים לא כיסו את ראשם. לעומת זאת בארצות האיטלים בהם נהגו לכסות את הראש אף היהודים נהגו כך.

היהודים לא חיו בחלל ריק והושפעו מהמרחב בו חיו.

ר' יעקב בן הרא"ש, "בעל הטורים" (טולדו, מאה 14, אך מקור המשפחה מאשכנז) פסק שיש ללמוד בכיסוי ראש, ואילו אחיו הרב יהודה בן הרא"ש התיר למי שכיסוי הראש מטריד אותו בלימודו ביום חם ללמוד ללא כיסוי ראש.

חשוב לציין שרבי אשכנז באותם דורות הדגישו שכיסוי הראש הינו בגדר מידת החסידות.

המהפך בפסיקה האשכנזית מתחיל בפסיקתו של ר' ישראל ברונא, מגדולי פוסקי ההלכה האשכנזיים (מאה ט"ו). ר' ישראל מברונא אסר על יהודי אשכנז ללכת ללא כיסוי ראש משום איסור "ובחוקותם לא תלכו".

היות והנוצרים גילו את ראשיהם בכנסיות, הקפידו היהודים באשכנז לכסות את ראשיהם בזמן התפילה.

ב"שולחן ערוך" שחיבר רבי יוסף קארו (מאה ט"ז) נפסקה ההלכה הספרדית: "לא ילך ד' אמות בגילוי הראש", ומשם התפשטה לקהילות נוספות.

Attitude to Wigs

Most halachic arbitrators strongly oppose wigs.

The Lubavitcher Rebbe recommended wigs, claiming that it does a better job of covering hair than the alternatives. He even approved of a special fund for purchasing wigs to encourage women to wear them.

The Jerusalem zealots staunchly opposed wigs. A well-known story is told about Tzippa Pines who went to the synagogue in a wig on the Sabbath. One woman had the audacity to spit on her, curse her and call her an apostate.

The zealots' opposition to wigs is understandable since their society was on the defensive, viewing Jerusalem as a place of refuge from modern society's ills. Their concern was that every change in attire (including head coverings) would have a metaphysical influence on the destiny of the entire nation. Therefore they allowed themselves free reign to attack those who defile the country.

Women who went out in more modern clothes were attacked by the zealots.

An announcement from 1920 expresses the frame of mind of the zealots:

"The Daughters of Israel who go out on the streets without a head covering, with exposed arms and bare throats... This has brought a deluge to the world, and it is known how great the punishment is for those who cause others to sin and lengthen the Exile... Now it is in your hands to bring the Redemption closer by improving your ways and changing your garments to garments of Israel."

Head Coverings for Men

The Development of the Custom among Various Jewish Communities:

Initially the custom of covering the head was to enhance individuals. It then indicated the status of the Sages, and was worn during prayer. Covering the head later became a standard way of identifying the traditional Jew.

Sephardic women would cover their head with a colorful skullcap with fringes, a turban or a skullcap decorated with coins on the forehead.

Adult women wore a small black cap, and the wives of rabbis wore a long black scarf made of silk and decorated with flowers.

Women in Jewish communities of the Ottoman Empire revealed their braids under their scarves.

In contrast, the zealots, originally from Galicia and Hungary, would shave the women's hair.

Rabbi Yuval Cherlow (3) states that the origin of shaving was probably to avoid a barrier during immersion in the mikveh [ritual bath]. "This means: In order to avoid the worry over hair tangles during immersion in the mikveh, it was most convenient to rule that there should be no hairs." Ashkenazic women would shave their hair the day after the chuppah in a special ceremony: Shlayer vatshera [the feast of the scarf and scissors].

According to Prof. Margalit Shilo (4): "When the zealous rabbis intensified their concern over modernism, their zealousness increased, and the shaving of the head became the symbol of the Shomrei Hahomot [guardians of tradition]."

The zealots would take drastic measures to impose their opinion. Women who refused to shave their hair were under threat of not receiving funds from the Halukah [funds that sustained many Jews during the Old Yishuv].

For example, Prof. Shilo relates that Rabbi Sonnenfeld, the rabbi of the Old Yishuv in Jerusalem, prohibited a father to accompany his adopted daughter to the chuppah because she refused to shave her hair.

Shaving the hair is perceived as one of the symbols of the zealous Ashkenazic community in Jerusalem. Preserving the unique character of the community was of utmost importance, even up to the point of disrupting family harmony.

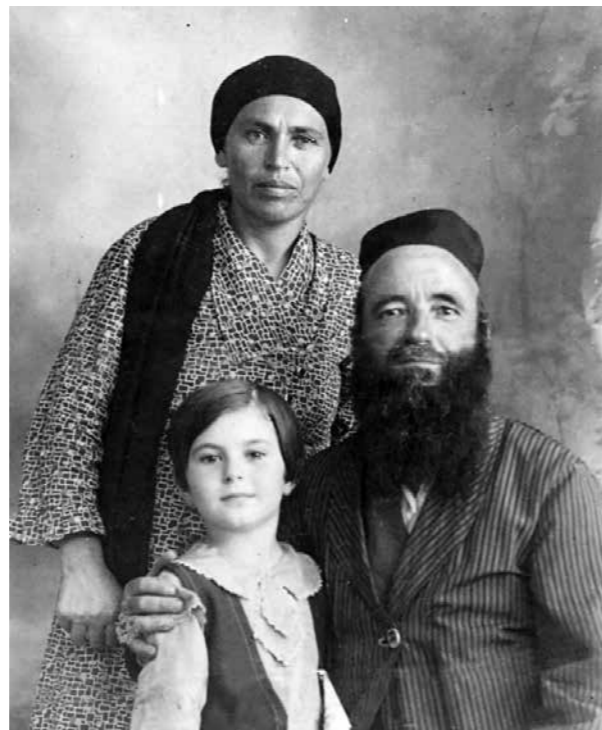
In the Bible, no mention is made of the man's obligation to cover his head, except for the priests who dealt with the sacred. When describing the garments of the priests, a turban for the regular priest is mentioned, and a special headband is mentioned for the High Priest (Exodus 28:5). In the writings of the Sages, the obligation to cover the head is not brought up. Some of the Sages of the Land of Israel said that there is no obligation to cover the head during the reading of *Shema Yisrael* (VaYikra Rabbah, 27:6). In the Talmud (Tractate Shabbat 156), Rabbi Nachman bar Yitzhak's mother educates her son to have fear of God. Her advice is for him to cover his head so he can have "fear of Heaven."

In Babylon the custom to cover one's head developed during Talmudic times with the purpose of showing respect to God and honoring the Sages. Later on, probably under the influence of nearby cultures, the custom to cover the head during prayer spread to other communities. Maimonides (12th century) ruled that one should not pray without a head covering (Book of Prayer 5:5). He was stringent regarding the obligation of scholars to cover their hair throughout the entire day (Book of Knowledge 5:6). Rabbi Avraham ben Natan Hayarchi (1155-1215), who lived in France and traveled to Spain, states that covering the head throughout the day was a "custom of all of the people of Spain." In contrast, a contemporary of his, Rabbi Asher ben Rabbi Shaul of Lonil describes a different reality where Jews did not cover their head.

Not all Jews covered their head.

Possibly in Christian Europe where it was customary not to cover the head, Jews would also not cover their head. This contrasts with Moslem countries where it was customary to cover the head – so Jews followed this custom.

Jews did not live in a vacuum and were influenced by their surroundings.

יעקוב אברהם מיכאל אררט (גרינברג), 1935
 חובש כיפה שחורה כמנהג יהודי אשכנז, אשתו חנה רוזה חובשת יזמה
 ושאל כמנהג יהדות בולגריה עם בתם מלכה
 באדיבות: מלכה נתנון לבית גרינברג
 Jacob Abraham Michael Ararat (Grinberg), 1935
 wearing a hat Ashkenazic style, His wife, Hanna Rosa, wearing Yasma
 and scarf Jewish Bulgarian style, and daughter Malka
 Courtesy of Malka Nathanson Grinberg

Rabbi Yaakov ben HaRosh, known as the Baal HaTurim (Toledo, 14th century, but with a family originating in Ashkenaz-Germany) ruled that one must study with his head covered. Yet his brother Rabbi Yehuda ben HaRosh allowed the removal of the head covering while learning if it disturbs one on a hot day.

The halachic status of covering the head is important. The rabbis of Ashkenaz in those generations emphasized that

כיסוי הראש אף בתפילה ובבית הכנסת, החלו פוסקי אשכנז ומזרח אירופה להחמיר כדעת חכמי ספרד. מקור השם "רמולקא" לכיפה הוא "יראת שמים/מלכא" ובעידן של תמורות בכדי להבדל מהמשכילים הופכת הכיפה להיות סמל לשמירת מצוות.

הקהילה היהודית הרומאניטית:

הקהילה הרומאניטית (מצאצאי היהודים שהגיעו ליוון ולרומא מתקופת הבית השני) משמרת מנהגים קדומים שרווחו בארץ ישראל בתקופת הבית השני, המשנה והתלמוד, דוגמת גיל הנישואין. יתכן שהעובדה שעד המאה הי"כ גברים בני הקהילה לא כיסו את ראשם, מבססת את הסברה הרואה בחובת כיסוי הראש לגברים התפתחות הלכתית.

כיסוי הראש לגברים בירושלים בתקופה הממלוכית והעותמנית:

היהודים בארצות מוצאם ניסו להשתלב במרחב. ניתן ללמוד על ההשפעות הסביבתיות על אורחות חייהם ותרבותם של היהודים בקהילות השונות במוסיקה, באוכל ובלבוש. לעיתים, תופעה זו הייתה לצנינים בעיני השלטונות שביקשו לייחד את המיעוטים ולהבדילם מיתר האוכלוסיה.

בתקופה הממלוכית בא"י (1250-1517) הקפידו השלטונות המוסלמיים על מאפייני לבוש יחודיים לבני החסות (היהודים והנוצרים). על היהודים והנוצרים נאסר לחבוש מצנפות לבנות אלא כחולות או צהובות בלבד.

בראשית המאה ה'18, מעיד ר' גדליה מסימיאטיץ, מתלמידיו של ר' יהודה החסיד: "וכולם אינם יכולין לילך בצבע ירוק - כי הישמעאל הולך בזה הצבע".⁵

מרים בגונה עם שני בניה 1926 חובשת טורבן בסגנון כורדי
 צילום: יעקב בן דב | באדיבות הגב' לאה קליינמן-יונה
 Miriam Baguna with her two sons wears a Kurdish style turban, 1926
 Photographer: Yaakov Ben Dov | Courtesy of Mrs. Leah Kleinman-Yona

הפסיקה האשכנזית בת דורו של ר' יוסף קארו הייתה מחמירה פחות: הרש"ל (רבי שלמה לוריא) הדגיש שאין בכיסוי הראש אלא משום מידת החסידות.

הגר"א (הגאון ר' אליהו מוילנה - מאה י"ח) פסק שכיסוי הראש הוא מנהגם של חכמים והעוסקים בקדושה.

המהפך בקרב יהודי אשכנז חל בד בבד עם תנועת ההשכלה (מאה י"ח). כראקציה לתנועת ההשכלה שהדגישה את היתר

הערות:

1. דפנה שלזינגר, לבוש האשה היהודיה בא"י בתקופה הרומית לאור הממצא הארכיאולוגי, ר"ג, 2003
2. נועם סרי, היחס לאפיקי מגע סנסואליים ביחס לנשים בשיח ההלכתי היהודי "שיער האשה וקולה", רמת גן 2007
3. תשובה בדוא"ל מיום 9.12.09
4. מרגלית שילה, נסיכה או שבוייה, חיפה, 2001
5. אברהם יערי, מסעות ארץ ישראל, עמ' 358

covering the head was considered a positive attribute (the attribute of *chassidut* – piety), not a halacha.

The revolution in the Ashkenazic ruling started in the ruling of Rabbi Israel of Bruna, one of the great Ashkenazic halachic arbitrators (the 16th century). Rabbi Israel of Bruna prohibited Ashkenazic Jews from walking about without a head covering because of the prohibition “do not follow their ways” [of the non-Jews].

Since the Christians would bare their heads in church, the Ashkenazic Jews were careful to cover their head during prayer.

In the Shulkhan Arukh, written by Rabbi Yosef Karo (16th century), the Sephardic ruling is: “One should not walk four cubits with a bare head.” This ruling spread to other communities.

The Ashkenazic ruling of that generation was less stringent: Rabbi Shlomo Luria emphasized that covering the head was a *chassidut* attribute (and not as binding as halachic law).

Rabbi Eliyahu of Vilna (the Gra, 18th century) ruled that covering the head is a custom of the Sages and those dealing in sacred work.

The revolution among Ashkenazic Jews was simultaneous with the Enlightenment movement (the 18th century). In reaction to the Enlightenment movement which stressed the leniency towards covering the head even during prayer and the synagogue, the Ashkenazic and East European halachic arbitrators started to become more stringent like their Sephardic counterparts.

The origin of the name “yarmulke” for skullcap is “**yirat Shamayim/Malka**” [fear of God/the King]. In order to be set apart from the Enlightened Jews in an era of change, the skullcap became the symbol for observing mitzvahs.

The Roman Jewish Community

The Roman community (descendants of Jews who arrived

in Greece and Rome during the Second Temple period) preserves early customs which were prevalent in the Land of Israel during the Second Temple, the Mishnaic and the Talmudic eras. An example of this is the custom of the age of marriage. Perhaps the fact that until the 20th century the men of this community did not cover their head strengthens the idea that the obligation for men to wear a head covering is a halachic development.

Men’s head covering during the Mamluk and Ottoman era:

Jews tried to integrate in their countries. The influence of the surroundings on the lifestyle and culture of Jews in various communities is evident in music, cuisine and attire. At times this upset the authorities who attempted to set the minorities apart from the rest of the population.

During the Mamluk period in the Land of Israel (1250-1517), the Muslim authorities imposed restrictions regarding the clothing of their Jewish and Christian citizens. The Jews and Christians were forbidden to wear white conical hats. They could only wear blue or yellow ones.

At the beginning of the 18th century, Rabbi Gedalya of Simiatiz, one of the disciples of Rabbi Yehuda Chassid states: “There is no nation that can walk with the green shade in the land of Ishmael, except one that holds the faith of Ishmael.”(5)

Notes:

1. Dafna Schlesinger. The Attire of the Jewish Woman in the Land of Israel during the Roman Era according to Archaeological Findings. Ramat Gan: 2003.
2. Noam Seri. The Attitude to the Channels of Sensual Contact regarding Women in Jewish Halachic Discourse (A Woman’s Hair and Voice). Ramat Gan: 2007.
3. A reply to an e-mail, dated December 9, 2009.
4. Margalit Shilo. Princess or Prisoner. Haifa: 2001.
5. Avraham Yaari. Travels in the Land of Israel, p. 538.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק 1865–1935
 חבוש ספודיק (כובע פרווה)
 תרומת בית הרב קוק
 Rabbi Avraham Yitzhak Hacohen Kook, 1865-1935
 wears a Spodek (fur hat)
 Donated by Beit Harav Kook

הרב יוסף חיים זוננפלד 1849–1932
 חבוש כובע ואוחז מגבעת בידו
 באדיבות ארכיון יד יצחק בן צבי
 Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld, 1849-1932
 Wearing a hat and holding a hat
 Courtesy of Yad Yitzhak Ben Zvi archives

כיפת הרב יוסף חיים זוננפלד שנות ה-1930
 באדיבות ראובן גפני
 Skullcap of Rabbi Yosef Chaim
 Sonnenfeld, 1930s
 Courtesy of Reuven Gafni

מועצת רבני ורשא שנות ה־20
 הרב ש.ד. כהנא חובש חבוש ספודיק (כובע פרווה)
 יתר הרבנים חובשים כובעי צילינדרים
 בין הרבנים: הרב עמיאל, הרב יודובסקי והרב
 סגלוביץ מדנציג
 באדיבות: גבריאל וברכה כהן
 Rabbinical Council of Warsaw, 1920s
 Rabbi Cahana wears a Spodek (fur hat)
 Other rabbis wear Cylinder hats
 Among the participants: Rabbi Amiel, Rabbi
 Yudovsky, and Rabbi Segaloviz from Danzig
 Courtesy of Nehama and Gabriel Cohen

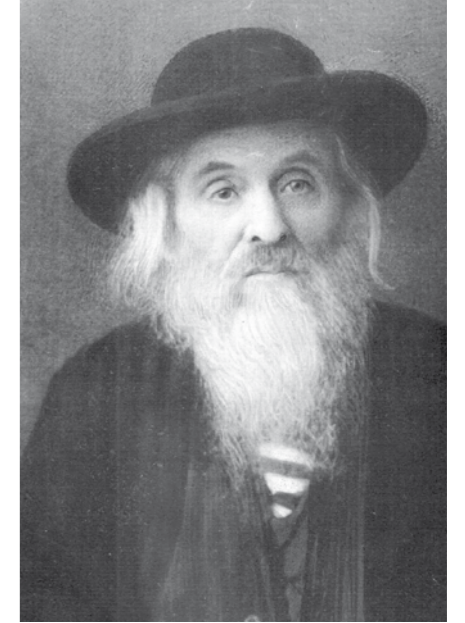

תקיעת שופר בכותל המערבי – תקופת המנדט
 התוקעים בשופר חבושים כיפות שחורות
 ועטופים טליתות
 אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש יצחק קפלן
 Shofar blowing at the Western Wall during the
 British Mandate, The shofar blowers wear black
 skullcaps and are draped in tallit shawls
 Collection of the Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

אברהם אהרן פרג (1870–1921)
 אברום ארן היה תלמיד חכם מופלג אך עני מרוד.
 אברום ארן היה חתנו של משה נחום. אחר מלחמת העולם הראשונה
 היה ללא פרנסה וקיבל הצעה ללמד תלמוד בישיבת "מזרחי", אברום
 ארן בקש אישור חותנו. משה נחום הביע הסתייגות מהקשר עם
 "המזרחי" אך לא יכול היה לסרב. הוא הסכים אך הוסיף והזהיר
 שיעשה ככל יכולתו ללמד תלמוד, אך אין זה אומר שהוא צריך להינות
 מהמישרה.

Avraham Aharon Pereg (1870-1921)
 Avrum Aren was a great Torah scholar, but extremely poor.
 After World War I, he was offered to teach Talmud in the
 Yeshiva Mizrahi. He went to his father-in-law for his consent.
 Moshe Mizrahi expressed his discontent with the Mizrahi, but could
 not prevent his son-in-law from working. He gave his consent to
 teach Talmud in the yeshiva, but added a warning that he should
 not enjoy his work. Work is one thing and enjoyment is another!

משה נחום ולנשטיין (1842–1922)
 הרב ולנשטיין היה אב בית הדין של העדה האשכנזית החרדית.
 יותר מאוחר נבחר ביחד עם הרב סלנט לשמש כאב בית הדין של
 התורה. כולם העריכו אותו מאוד ונתנו לו כבוד רב.
 Moshe Nachum Vallenstein (1842-1922)
 A member of the High Court of Justice of the Ashkenazic community,
 and later was appointed a member of the High Court of Justice of the
 great Torah giant, Rabbi Shmuel Salant.
 He was well-liked and popular among the various groups and sectors.
 They all paid him respect and appreciated him.

כובעי נשים אלגנטיים
מתקופת המנדט
Elegant Women's Hats
from the British Mandate

מגזרות של כובעים 1940
אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש יצחק קפלן

Patterns of hats, 1940
Collection of the Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

כובע מפרוות כבש בסגנון קוזקי שנות ה-50
תרומת: פועה שלו-תורן
White hat made of sheep ful, in
Kozak style, 1950s
Donated by Puah Shalev-Toren

כובע קטיפה חום מוינה - שנות ה-30,
מעיצבון לאה מרקוס
באדיבות ד"ר רבקה גונן
Brown velvet hat from Vienna, 1930s,
From the estate of Mrs. Leah Marcus
Courtesy of Dr. Rivka Gonen

כיפת קטיפה שחורה אלגנטית מפריס
 מעוטרת בסוכת פנינה שנות ה־30
 עזבון הגברת אנטואנט שר-סימון
 באדיבות אביבה ויואל שר
 Elegant black velvet skullcap from Paris,
 decorated with a pearl pin, 1930s
 From the estate of Mrs. Antoinette Sher-Simone
 Courtesy of Aviva Scher and Joel Sher

כובע אופנתי עם נוצה בשנות ה־30,
 אנטואנט שר-סימון (1907-2000)
 עלתה לירושלים מפאריס ב־1941.
 משפחתה הייתה מתבוללת, למרות זאת היא התעוררה ליהדות ולציונות בראשית
 שנות ה־20. הייתה בין מקימי תנועת הצופים היהודיים בצרפת. לקראת ואחרי קום
 המדינה, היתה שליחת המוסדות הלאומיים ארצות צפון אפריקה
 A hat with a feather was fashionable in the 1930s.
 Antoinette Scher-Simone (1907-2000).
 Came from Paris to Jerusalem in 1941.
 Born in a totally assimilated family, she discovered Judaism and Zionism in the
 early 20th century. She was among the founders of the Jewish Scouts movement in
 France. On the eve of the independence of Israel and immediately after, she was on
 a mission for the Jewish national institutions in North Africa

גברת חבושת כובע פרווה
 וטסה פרוות שועל בשלמותה
 (כולל גפיים, ראש וזנב) – שנות ה־20
 תרמת סימנה פאוקר
 Lady wears fur hat
 and is wrapped in a complete fox
 stole fur, 1920s
 (including limbs, head and tail)
 Donated by Simone Pauker

כובע מנוצות ממרכז אירופה - שנות ה־20
 באדיבות הרב ליפשיץ
 Feathered hat from Central Europe, 1920s
 Donated by Rabbi Lifshutz

כובע נשי מלבד ירוק לחורף בסגנון טירול עם סיכת פנינה - שנות ה־40
 תוצרת כובעי טרודה (HATS TRUDE) תל אביב
 באדיבות תמי טליסמן
 Woman's green Tyrol-style felt hat for winter with a pearl pin, 1940s
 Manufactured by Trude Hats, Tel Aviv
 Courtesy of Tamar Talisman

כובע מצחייה נשי מקש לקיץ - שנות ה־40
 באדיבות תמר טליסמן | פאה: תרומת "חוט השערה".
 Woman's straw hat with visor for the summer, 1940s
 Courtesy of Tamar Talisman | Wig: Donated by Hut Hasa'ara wig shop

כובע אשה מלבד וסריגת צמר עם סיכה אדומה - שנות ה־40
 תרומת שפרה כהן
 Woman's hat made of felt and wool knit with a red pin
 Donated by Shifra Cohen

קופסא לכובע של גברת מאוסטריה - שנות ה־30
 באדיבות תמר טליסמן
 Hat box of an Austrian lady, 1930s
 From the estate of Berta Talisman
 On loan from Tamar Talisman

כובעי קש נשיים רחבי שוליים לקיץ
 להגנה מפני השמש - שנות ה־40
 מעיזבון ברטה טליסמן
 באדיבות תמי טליסמן
 Womans' straw hats for the
 summer, 1940s
 Manufactured by Trude Hats, Tel Aviv
 From the estate of Berta Talisman
 Courtesy of Tamar Talisman

כובע נשי מלבד חום אלגנטי לחורף
 עם סיכת פנינה - שנות ה־40
 כובע-באדיבות תמי טליסמן
 Woman's elegant brown felt hat for
 winter with a pearl pin, 1940s
 Courtesy of Tamar Talisman

כובע נשים מהודר בסגנון אירופאי שנות ה־40
 תרומת שפרה כהן
 Elegant European-style woman's hat, 1940s
 Donated by Shifra Cohen

אימומים מעץ של כובען מעץ

שנות ה־40

תרומת אבי שחם

Wooden mannequins of a
hatmaker, 1940s

Donated by Avi Shacham

כובעים ומטפחות בצילומים
מאוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש קפלן

Hats and Kerchiefs in Photographs
from the collection of the Isaac Kaplan Old Yishuv
Court Museum

הרבנים הראשיים הרב עוזיאל והרב הרצוג ברחוב בתי מחסה
לאחר התפילה לשלום יהודי אירופה 1943
באדיבות פרופ' יעקב מימרן

Chief Rabbis – Rabbi Uziel and Rabbi Herzog, Batei Machseh
Square after prayers for the welfare of European Jewry, 1943
Courtesy of Prof. Yaakov Mimran

קבצנים בקבר שמתון הצדיק, 1927
Beggars at the grave of Shimon Hatzaddik, 1927

תגרנית וקונה 1948
A merchant woman and a buyer, 1948

בנק אנגלו-פלשתינה בשער יפו 1905
Anglo-Palestine Bank in Jaffa Gate, 1905

כיתה תימנית בעיר העתיקה
A Yemenite classroom in the Old City

מוכרות ערביות בשוק וקונה יהודי
Arab sellers in the market and a
Jewish customer

תגרנית אשכנזיה מוכרת סדקית
An Ashkenazic merchant woman sells
sewing items

מסיבת "האות" ב"חדר" אשכנזי
 עזבון שמעון ברמץ
 "Ha'ot" party, in honor of learning the
 letters in an Ashkenazic cheder
 From the estate of Shimon Barmatz

למעלה מימין: ביקור הראשון לציון יעקב
 מאיר, הרב אליהו פרדס והרב ברמן מפקח בתי
 הספר "המזרחי" בבחינה השנתית בתלמוד
 תורה הספרדי
 באדיבות חנינא מזרחי

Top right: Visit of the Sephardic
 Chief Rabbi Yaakov Meir, Rabbi Eliyahu
 Pardess and Rabbi Berman, inspector of
 Mizrahi schools, at the annual exam at the
 Sephardic Talmud Torah
 Courtesy of Chanina Mizrahi

למעלה משמאל: מקהלת ריבלין
 באדיבות דוד ריבלין

Top left: The Rivlin Choir
 Courtesy of David Rivlin

הכיתה הראשונה של בית המדרש למורים של
 חברת "עזרה" 1904
 The first class of the Teachers Seminary of the
 Ezra Company, 1904

ילדים בפתח גן הילדים ברחוב חב"ד
 Children near the entrance of a
 kindergarten on Chabad St.

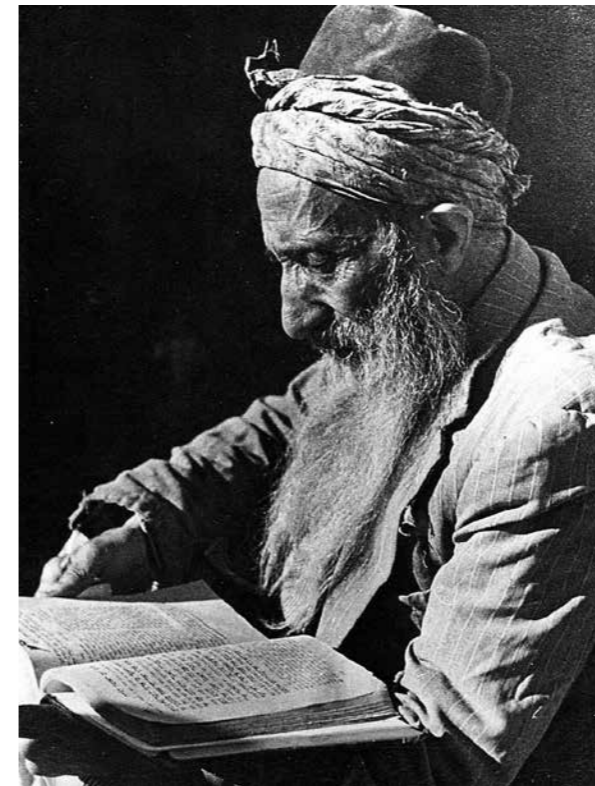
תלמידי בית־ספר יסודי
לומדים בטבע
Pulps from elementary school
studying nature out doors

יהודי ספרדי מנשק ידו של חכם ספרדי
A Sephardic Jew kisses the hand of a
Sephardic scholar

יתב תימני (בית ספר תימני) לבנים
Yamani school for boys

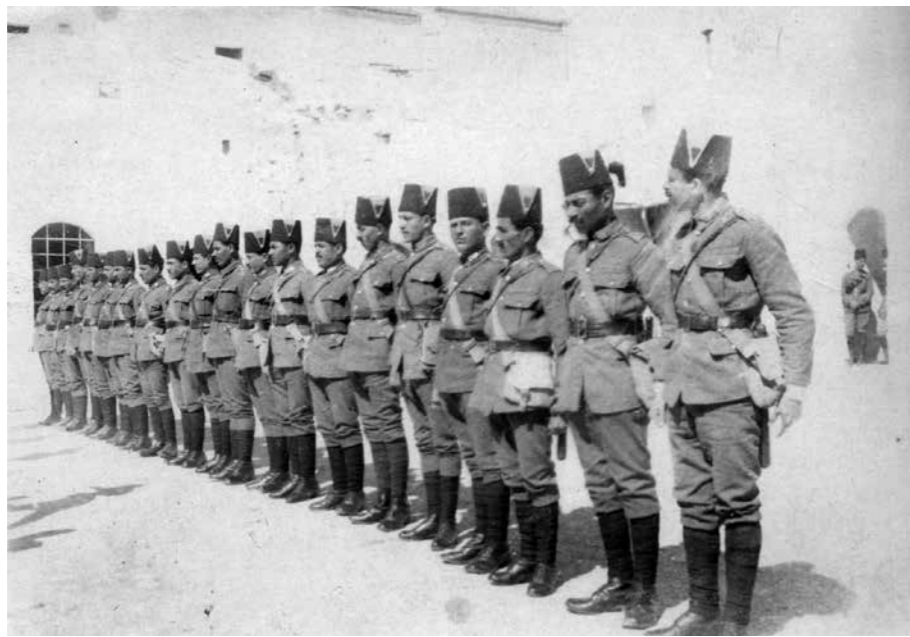

תלמיד חכם לומד גמרא
A scholar studies Talmud

יהודה הריסון מצולם בשלושה כובעים: קסדה, כובע של המשטרה הבריטית ותרבוש
 Yehuda Harison in 3 hats: a helmet, a British police hat and a turban

חיילים תורכים במסדר במצודת דוד.
 צילום: יהודה הריסון
 באדיבות חנה פרי ומשה הרן
 Turkish soldiers in formation at the Citadel of David
 Photographer: Yehuda Harison
 Courtesy: Chana Perry and Moshe Haran

נגני תזמורת המשטרה הבריטית
 שנות ה-40
 חבושים כובעי נוטרים עם
 סמל המשטרה
 צילום: יהודה הריסון
 באדיבות: חנה פרי ומשה הרן
 Players of the British Police
 Orchestra wearing hats of the
 guards with police symbol
 Courtesy of Hana Peri and Moshe Haran
 Photographer: Yehuda Harrison

טקס צבאי בריטי בחזית המדפיס
 הממשלתית- שנות ה-30
 צילום: יהודה הריסון
 באדיבות: חנה פרי ומשה הרן
 A British Army ceremony in front of
 the Government Printing
 Press, 1930s
 Photographer: Yehuda Harrison
 Courtesy of Hana Peri and Moshe Haran

צילום בזמן הקרב האחרון לפני נפילת הרובע היהודי בתש"ח. משה רוסנק מפקד הרובע עומד שני מימין מעזבון משה רוסנק

A photograph during the final battle before the Jewish Quarter falls, Moshe Rusnak, commander of the Jewish Quarter standing second from right. From the estate of Moshe Rosenak

לוחמים מתאמנים על ג'יפ במלחמת השחרור באזור ירושלים, מלכה נתנזון קשרית היחידה. באדיבות מלכה נתנזון

Fighters practice on a jeep during the War of Independence in the Jerusalem area. Malka Natanson, the signal operator. Courtesy: Malka Natanson

מטפחות וכובעיים

מאוסף המוזיאון

Kerchiefs and Hats from the
Museum Collection

אשה בוכרית

חובשת כובע שחור ועליו מטפחת
העשויה מחוטי משי המכסה את כל גופה
מטפחת - תרומת חנה הרץ
כובע - תרומת שמריה צברי

Bukharan woman

Wears a black hat and a kerchief over it.
The scarf is made of silk threads which
cover her entire body

Kerchief: Donated by Chana Herz

Hat: Donated by Shimriya Tzabari

קשירת מטפחת בנוסח עוזרת בית ספרדיה
 מטפחת: תרומת רחל ויניגרד
 עיצוב שיער וקשירה: אביבה שר

Tying a kerchief in the style of a Sephardic
 domestic help
 The kerchief: Donated by Rachel Vinigrad
 Hairstyling and tying: Aviva Scher

קשירת מטפחת בנוסח אישה ספרדיה
 תרומת: שלום ברוך גוטליב
 עיצוב שיער וקשירה: אביבה שר

Tying a kerchief in the style of a Sephardic
 woman
 The kerchief: Donated by Baruch Shalom Gottlib
 Hairstyling and tying: Aviva Scher

כיסוי ראש של רשת לאשה
 רשת: אוסף מזיאון חצר הישוב הישן ע"ש קפלן
 עיצוב שיער וקשירה - אביבה שר

A woman's mesh head covering
 The mesh: Collection of the Isaac Kaplan Old Yishuv
 Court Museum
 Hairstyling and tying: Aviva Scher

גבר חובש כובע פרווה
 ולבוש מעיל צמר כבד עם צווארון
 ובטנת פרוות בונה
 שנות ה־20
 תרומת בובי לוקסמבורג
 Man wears fur hat and a heavy
 wool coat with collar
 and lined from beaver fur, 1920s
 Donated by Bobby Loukseburg

מגבעת (קאעפלוש) שנות ה־40
 אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש יצחק קפלן
 Hat kapalush 1940s'
 Collection of the Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

שמלת כלה - שנות ה־20
 שמלת כלולות עבודת יד העשויה תחרה, בד סאטן
 עם חרוזי פנינים ופאייטים השמלה הייתה שייכת
 למשפחות פראנקו, אלחסיד ופניז'ל
 אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש יצחק קפלן

Bridal gown 20th
 The bridal gown is hand made from lace,
 satin with pearl beads and sequins.
 The gown belonged to the Franco,
 Elhassid and Fenizhal families.

Collection: The Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

הינומה לכלה 1935
 צעיף לבן עבודת יד
 תרומת תמר לישיניסקי

Veil for bride
 Handmade white scarf
 Donated by Tamar Lischansky

ספרדיה עטויית שחורים
 מנטווייה - הצעיף השחור השתלשל מהראש עד הכתפיים.
 צעיף - אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש קפלן
 עיצוב שיער: אביבה שר

A Sephardic woman in black
 Mantilla -a black Scarf that is draped from the
 head until the shoulders

Hairstyling: Aviva Sher
 Collection: The Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

שתי מטפחות משי לשבת של נשים ספרדיות
 נוסח תורכיה - ראשית המאה העשרים
 מטפחות עם הדפס פרחוני. תוספת רקמת אוייה
 (גדילים) עבודת יד ע"י הנשים עצמן.
 אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש יצחק קפלן

Two Silk kerchiefs of Sephardic
 women for Sabbath, Turkish style,
 beginning of 20th century
 Kerchiefs with printed floral pattern. Addition of
 embroidery "oya" handmade by the women
 Collection: The Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

במרכז: עטיפת ראש של שתי
 מטפחות בנוסח אישה מרוקאית
 עיצוב שיער וקשירה: אביבה שר
 Center: Covering hair with two
 kerchiefs by a Moroccan woman
 Hairstyling and tying: Aviva Scher

משמאל: קשירת מטפחת של
 אשה כורדית מעל הקודקוד
 קשירה: יהודית אשבל

Left: Kurdish woman's kerchief
 tied above the head
 Tying: Yehudit Eshbal

מימין: כיסוי ראש של גבר
 כורדי
 2009
 קשירת כאפיה: יוסף זקן

Right: Head covering of Kurdish
 man, 2009
 Tying of kafiya: Yosef Zaken

כובע גרב
אוסף מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש יצחק קפלן
Knitted hat
Collection of the Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

כובע מצחיה (קסקט) שנות ה־60
באדיבות פועה שלו-תורן
A hat with a visor (cap), 1960s
Courtesy of Puah Shalev-Toren

כובע טמבל לבן שנות ה־60
מצוייר ביד על ידי פועה שלו תורן
באדיבות פועה שלו-תורן
White Tembel hat, 1960s
Hand-painted by
Puah Shalev-Toren
Courtesy of Puah Shalev-Toren

כובע טמבל מבד חאקי שנות ה־60
באדיבות פועה שלו-תורן
Tembel hat made of khaki cloth, 1960s
Courtesy of Puah Shalev-Toren

ארבע כיפות
הרב אליהו פרדס היה הרב
הראשי של ירושלים
בין השנים 1962-1972
תרמת בנו: מאיר פרדס

Four skullcaps
Belong to Rabbi Eliyahu Pardess
was Chef Rabbi of of Jerusalem
between 1962 -1972
Donated by his son Meir Oardess

צילומי רחוב של כובעים
ומטפחות 2009 | ברוך גיאן
Street Photographs of Hats and
Kerchiefs 2009 | Baruch Gian

צילום חנות הכובעים פרסטר
בית המלאכה במדרחוב בן יהודה
Furster hat store
Workshop on Ben Yehuda St.

כיפה רקומה לילד
Embroided skullcap for a boy

יהודי מרוקאי חבוש כובע
A Moroccan Jew wearing a hat

יהודי חרדי מכסה פניו במגבעת
An Ultra-Orthodox Jew covers his
face with a hat

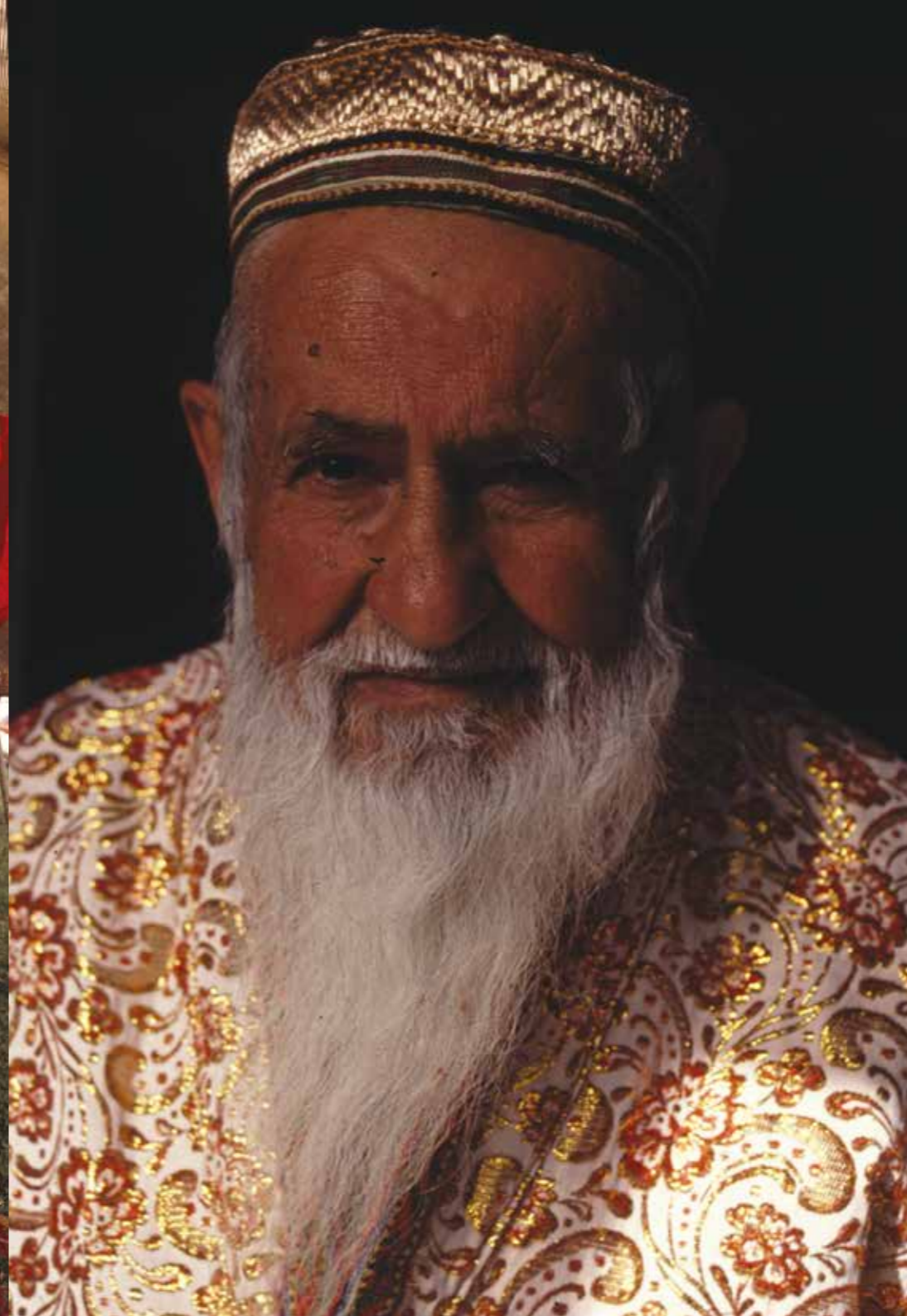
כובע מצחיה עשוי צמר שנות ה-50
תרומת מלכה פרנק
Woolen hat with visor, 1950s
Donated by Malka Frank

גבר ספרדי חבוש ברט
A Sephardic man wears a beret

גבר כורדי בתלבושת מסורתית
Kurdish man in traditional garb

גבר בוכרי בתלבושת מסורתית
Bukharan man in traditional garb

תפילת נשים בכתל
Praying in the Western Wall Women

גברת עם מטפחת מעשנת נרגילה
A woman wears a kerchief
and smokes a hookah

תפילת נשים בכתל
Praying in the Western Wall Women

דמויות גברים אתיופיים
שניים חובשים מטפחת מלופפת, אחד חובש מגבעת חומה
Ethiopian men
Two wearin a wrap-around scarf, one wears a brown hat

דמויות נשים אתיופיות
חובשות כיסויי ראש עכשוויים
Ethiopian women
Wearing contemporary
had caver

כיפות שרוגות לבנות על חבל בבתי אונגרין 2000
Knitted white skullcaps hanging on a line in Batei Ungarin, 2000